

گفت‌وگو با کریم میمنت‌نژاد، مشروطه‌پژوه و نواده یکی از مجاهدان مشروطه در تبریز

مشروطه هویت شهر ماست

کریم میمنت‌نژاد، محقق، نویسنده و پژوهشگر تاریخ تبریز و نواده نایب یوسف همکاراری از مجاهدان مشروطه است. او پیش از این کتابهای مختلفی در مورد تاریخ تبریز به رشته تحریر در آورده که از آن میان می‌توان به تاریخ حکم آباد تبریز و تاریخ و مشاهیر شتریان تبریز اشاره کرد. از او خواستیم ماجراهای مشروطه را به زبان ساده، برایمان بگوید.

◆ سبب پیدایش و زمینه‌های ایجاد و استقرار مشروطیت در ایران چه بود؟

در مورد تاریخ انقلاب مشروطیت بارها مطالبی بیان شده و کتاب‌ها و مقالات مختلف به رشته تحریر درآمده است. من هم به اختصار به روند شکل‌گیری انقلاب مشروطیت و زمینه‌های آن اشاره می‌کنم اما مطلب اصلی، حول تأثیر و نقش تبریز در این جنبش و بیان وقایع سال ۱۲۹۰ شمسی خواهد بود. برای ایجاد تحولی به معنا و مفهوم مشروطیت، چندین عامل دست‌به‌دست هم داد که می‌توان از زمینه‌های داخلی و خارجی و اجتماعی آن، مواردی را بیان کرد. سفر ایرانیان به کشورهای مترقی و مشاهده رشد و پیشرفت آنها در عرصه‌های گوناگون و همچنین افزایش تعداد دبستان‌ها و شیوه آموزش به شکل امروزی و به دنبال آن بالا رفتن سطح سواد عمومی جامعه و افزایش امکان و علاقه مردم به مطالعه روزنامه‌ها و جراید و مطالعه وقایع و مقایسه رتبه کشور ایران با سایر کشورهای آن دوره، در کل باعث شد مردم دنبال تحقق واقعی عدالت، مساوات و آزادی باشند و حاکمیت موجود را غیرقانونی بدانند. در ابتدا مردم تهران به رهبری آیت‌ا... طباطبایی و بهبهانی، درخواست‌هایی را به عرض شاه رساندند که عبارت بود از: تاسیس مجلس ملی و انتخاب نمایندگان از

مردم به منظور دخالت در سرنوشت کشورشان و نیز نوشته شدن قانون اساسی برای مملکت که نهایتاً با تحت فشار قرار دادن مظفرالدین‌شاه از هر سو، خصوصاً تلگراف‌های مکرر ولیعهدش محمدعلی‌میرزا مبنی بر موافقت با برقراری مشروطه که بعد از مظفرالدین‌شاه به‌عنوان دشمن در مقابل مشروطیت قرار گرفت. بالاخره در تاریخ سیزدهم مردادماه ۱۲۸۵ مصادف با ۱۴ جمادی‌الثانی ۱۲۲۴ قمری، با فرمان مشروطیت، مظفرالدین‌شاه با تشکیل مجلس شورای ملی متشکل از منتخبان شاهزادگان قاجار، علما، ملاکین، تجار و اصناف موافقت کرد و به این ترتیب ایران در زمره کشورهای مشروطه قرار گرفت.

◆ تبریز در این جنبش چه نقشی داشت؟

با وجود اینکه تاریخ اذعان دارد که بیش از ۱۰ سال قبل از امضای فرمان مشروطیت، «مرکز غیبی تبریز» به سردمداری سیاستمداری چون «کر بلایی علی مسیو» کار سیاسی برای کشاندن حکومت به سمت افتتاح مجلس و عدلیه را آغاز کرده بود، با این حال جنبش مشروطه در سایه تلاش‌های مردم و بزرگان و علمای تهران به آشکاری رسید. لیکن نیاز به پاسداری و مقاومت داشت که این امر را تبریز قهرمان به گردن گرفت. تبریز شهر حماسه‌ها، پیش از آنکه با موقعیت خاص جغرافیایی سیاسی خود شناخته شود در پرتو حماسه‌های تاریخی که مردمانش طی ادوار مختلف آفریده‌اند به شهری تاریخی لقب یافته است و درخشان‌ترین بخش در شناسنامه تاریخی تبریز، دوره مشروطیت است که این امر با توجه به موقعیت جغرافیایی خاص تبریز و موقعیت سیاسی - ولیعهدنشین بودن - و همچنین همجواری با کشورهای روس و عثمانی، باعث شده شهر تبریز همواره در متن مبارزات قرار گیرد.

◆ بعد از اینکه مشروطه اعلام شد پس دلیل اینکه مجلس را به توپ بستند چه بود؟

پنج ماه بعد از امضای فرمان مشروطیت مظفرالدین‌شاه در اثر بیماری درگذشت و محمدعلی‌شاه با همراهی کلنل لیاخوف روسی، مشروطه و مجلس را به توپ بست. این دوره را به‌عنوان پایانی برای دوره اول مشروطیت محسوب می‌کنند. بعد از این، دوره دوم انقلاب مشروطه و جنگ‌های خونین آذربایجان مابین دولتیان ضد مشروطه به سرکردگی «عین‌الدوله» و مجاهدان به رهبری ستارخان و باقرخان آغاز می‌شود. بعد از این اقدام جسورانه و گستاخانه محمدعلی‌میرزا، چند شهر به مقاومت برخاستند؛ از جمله شهرهای اصفهان، رشت، تبریز و بختیاری. باید ذکر کنم که شهر رشت فقط سه روز توان مقاومت پیدا کرد و این شهر تبریز بود که با مبارزه ۱۱ ماهه، توان و قوای نظامی دولت جابر غیرقانونی را به سخره گرفت و مشروطیت را دوباره جان تازه‌ای بخشید. غالباً در کنگره‌ها و همایش‌ها، سخنرانی‌ها و عناوین مقالات تا این قسمت انقلاب را شامل می‌شود و نقاط بسیار حساس و درخشانی که تبریز قهرمان، بار آن را به دوش کشیده است همواره مورد غفلت قرار می‌گیرد و کمتر مقالات و سخنرانی‌ها را به خود اختصاص می‌دهد که جای بسی تأسف است و تکلیف را بر محققان و تاریخ‌پژوهان بیشتر می‌کند. سال گذشته یک همایشی هم در خانه مشروطه برگزار شد و تا جایی که خاطریم هست فرماندار محترم تبریز که خود از اساتید رشته تاریخ است بیانات مفصلی در باب جنبش مشروطیت ایراد کرد که در راستای بیان واقعیت‌ها و ارج‌نهی به مجاهدت‌های مردم قهرمان تبریز بود.

◆ به توپ بسته شدن مجلس و نحوه ورود قوای روسی چگونه بود و حوادث پس از آن به چه ترتیب بود؟

پس از آنکه محمدعلی میرزا مجلس را به توپ بست و بساط مشروطه را برچید، گروهی از اصفهان، رشت و تبریز به مقاومت و مقابله با این اقدام برخاستند و با دست‌خط علمای نجف

در خشان‌ترین بخش در شناسنامه تاریخی تبریز، دوره مشروطیت است که این امر با توجه به موقعیت جغرافیایی خاص تبریز و موقعیت سیاسی - ولیعهدنشین بودن - و همچنین همجواری با کشورهای روس و عثمانی، باعث شده شهر تبریز همواره در متن مبارزات قرار گیرد